

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۳.....	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۵.....	تعریف اصطلاحات
۱۵.....	حقوق جزای اسلامی
۱۵.....	قتل عمدی
۱۶.....	معنای لغوی و اصطلاحی " مهدورالدم "
۱۷.....	فراش
۱۷.....	محاربه
۱۸.....	ارتداد
۱۸.....	سب
۱۹.....	جرم
۲۱.....	فصل دوم: عناصر و ارکان تشکیل دهنده جرم
۲۳.....	عناصر تشکیل دهنده جرم
۲۴.....	مبحث اول: عنصر قانونی
۲۴.....	الف) لزوم عنصر قانونی
۲۶.....	ب) مبانی لزوم قانونی بودن :
۲۷.....	گفتار اول: مفهوم عنصر قانونی
۲۷.....	گفتار دوم: کار برد اصل قانونی بودن جرایم و مجازاتها
۲۸.....	مبحث دوم: عنصر مادی
۲۹.....	گفتار سوم: ماهیت رفتار مادی
۲۹.....	۱- رفتار

- ۲-حالت ۳۰
- مبحث سوم: عنصر روانی ۳۰
- الف) عمد ۳۱
- ۱-آگاهی ۳۲
- ۲-اراده ۳۲
- ب) شروط تحقق عمد ۳۳
- مبحث اول: قتل عمدی ۳۳
- گفتار اول: قتل نفس در ادیان مختلف ۳۵
- گفتار دوم: قتل از دیدگاه قرآن ۳۵
- گفتار سوم: علل اباحه قتل ۳۶
- الف) از بین رفتن سبب عصمت: ۳۷
- ب) ارتکاب جرایم خاص: ۳۷
- گفتار چهارم: موارد اباحه قتل ۳۷
- مبحث دوم، ارکان قتل عمدی ۳۸
- گفتار اول: رکن مادی قتل ۳۸
- ۱- وجود شخص زنده ۳۸
- الف) -حیات قبلی مجنی علیه ۳۹
- ب) - منتفی بودن خودکشی: ۴۰
- ۲- فعل مادی قتل عمدی ۴۰
- الف) -فعل مثبت مادی ۴۰
- ب) - ترک عمل ۴۱
- مصادیق قتل عمدی از طریق ترک فعل ۴۱
- گفتار دوم: رکن معنوی یا عمد و قصد در قتل عمدی ۴۲
- ۱ - قتل عمدی به معنی خاص ۴۳
- ۲- قتل عمدی با انجام فعل نوعا کشنده ۴۳
- گفتار سوم: رکن قانونی قتل عمدی ۴۴
- شرایط اجرای قصاص ۴۴
- شرایط قاتل: ۴۵
- ۱-عقل: ۴۵

۴۵	۲-بلوغ: .....
۴۵	۳-قصد و عمد در قتل: .....
۴۵	۴-اختیار و نقش اکراه در قتل عمدی: .....
۴۶	شرایط مقتول .....
۴۶	۱- مهذور الدم نبودن مقتول: .....
۴۷	۲- تساوی موقعیت قاتل و مقتول: .....
۴۷	۳- فقدان رابطه پدر و فرزندی بین قاتل و مقتول: .....
۴۹	فصل سوم: مجازات قتل (غیر قصاص) .....
۵۱	قتل در زنا و فراش .....
۵۱	مبحث اول: قتل در فراش .....
۵۱	گفتار اول: مبانی قتل در فراش و بیان دیدگاه فقها .....
۵۳	گفتار دوم: قانون و قتل در فراش .....
۵۳	مبحث دوم: قتل در زنا .....
۵۶	مبحث سوم: قتل در زنا با محارم نسبی .....
۵۷	مبحث چهارم: قتل در زنا با محارم سببی .....
۵۸	مبحث پنجم: قتل در زنا با کافر ذمی با مسلمان .....
۵۹	مبحث ششم: قتل در زنا با علف و اکراه .....
۶۰	مبحث هفتم: قتل زناکار محصن به شیوه رجم .....
۶۲	زنا مستوجب قتل در قانون .....
۶۴	قتل ناشی از شبهه در هدف با نگاهی به قانون مجازات اسلامی .....
۶۵	مفهوم شبهه و اقسام آن .....
۶۵	مفهوم شبهه: .....
۶۶	اقسام شبهه .....
۶۹	بررسی اشتباه در هدف در فقه و قانون ایران .....
۶۹	اشتباه در هدف در فقه .....
۷۱	اشتباه در هدف به لحاظ حقوق کیفری ایران .....
۷۲	الف- موضع قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰ .....

- ب- موضع قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ..... ۷۳
- اشتباه در هدف در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ..... ۷۳
- ضمانت اجرای حالت های چهار گانه اشتباه در هدف در قانون جدید ۷۶
- مهدورالدم از نظر حقوق موضوعه حقوق ایران ۷۸
- ۱- قبل از انقلاب اسلامی ۷۸
- ۲- بعد از پیروزی انقلاب اسلامی : ۷۹
- مصادیق مهدورالدم در اسلام ۸۲
- گفتار اول: کافر حربی (دیدگاه اهل سنت) ۸۲
- دیدگاه فقهای شیعه ۸۳
- گفتار دوم: مرتد (دیدگاه اهل سنت) ۸۳
- دیدگاه فقهای شیعه ۸۴
- گفتار سوم: زانی محصن (دیدگاه اهل سنت) ۸۵
- دیدگاه فقهای شیعه ۸۶
- زانی محصن از دیدگاه قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ..... ۸۷
- قتل زوجه واجنبی در حال زنا ۸۷
- ۱- دیدگاه اهل سنت ۸۷
- ۲- دیدگاه فقهای شیعه ۸۹
- مبحث اول : قتل ساب النبی (ص) ۹۴
- گفتار اول : مبانی قتل ساب النبی(ص) ۹۴
- گفتار دوم: قتل ساب الائمه (ع)، دختر و مادر پیامبر (ص) ۹۷
- گفتار سوم: مبانی قتل ساب الزهرا (س) و مادر پیامبر(ص) و ائمه (ع) ۹۷
- مبحث دوم: شرط وجوب قتل ساب النبی(ص) و ائمه(ع) ۹۸
- مبحث سوم: قتل ساب النبی(ص) و اجازه حاکم ۹۹
- مبحث چهارم: قانون و قتل ساب النبی(ص)، ائمه (ع) و دختر و مادر پیامبر(ص) ۱۰۰
- قتل در ارتداد ۱۰۰
- گفتار اول: مبانی قتل در ارتداد ۱۰۰
- گفتار دوم: اختلاف نظر فقهاء در اقسام مرتد ۱۰۱
- گفتار سوم: شرایط تحقق ارتداد ۱۰۳

- سب و توهین در قرآن ۱۰۴
- قتل عمد و تاثیر خطا در اعتقاد به آن: ۱۰۵
- شرایط قصاص و خطا در اعتقاد در قتل ۱۰۸
- خطای در اعتقاد در اطاعت از امر آمر قانونی ۱۱۲
- ۱ - خطا در موضوع یا حکم ۱۱۳
- الف - خطا در موضوع ۱۱۳
- ۲ - خطا در حکم ۱۱۴
- در تحلیل دو ماده مزبور توجه به این امور ضروری است : ۱۱۵
- سقوط قصاص و توجیه آن ۱۱۷
- فصل چهارم: بررسی حقوقی و قضایی و فقهی مهدورالدم ۱۱۹**
- مبحث اول: حکم کشتن کسی که قصاص در مورد او واجب است : ۱۲۲
- گفتار اول: علت هدر ۱۲۳
- گفتار دوم: شرایط تحقق مهدوریت : ۱۲۳
- مبحث دوم: ارتکاب جرایم مهدوره یا داشتن عقاید مهدوره ۱۲۵
- مبحث سوم: احراز عمل و عقیده مهدوره بوسیله قاضی ۱۲۵
- مبحث چهارم: صدور حکم مهدوریت ۱۲۶
- گفتار اول: انواع مهدور الدم ۱۲۷
- (الف) مهدور الدم خاص ۱۲۸
- (ب) مهدور الدم عام ۱۲۸
- بحث حقوقی و فقهی پیرامون مهدورین عقیدتی ۱۲۹
- گفتار اول: آزادی عقیده و بیان در قرآن ۱۳۱
- گفتار دوم: مهدور الدم بودن کفار ۱۳۲
- گفتار سوم: اقسام کفر و کفار در فقه اسلام ۱۳۲
- ۱- ذمی ۱۳۵
- ۲ - حربی ۱۳۶
- گفتار چهارم: معیار تحقق ارتداد و اسلام از دیدگاه فقه ۱۳۶
- گفتار پنجم: موجبات ارتداد و خروج از دین از دیدگاه فقه و احکام شریعت ۱۳۷

- گفتار ششم: حکم تکرار ارتداد ۱۴۰
- گفتار هفتم حکم شخصی که مرتد را می‌کشد ۱۴۱
- نتیجه گیری ۱۴۳
- پیشنهادات ۱۴۷
- منابع ۱۴۹
- قران کریم ۱۴۹
- کتاب فارسی: ۱۴۹
- منابع عربی ۱۵۰
- پایان نامه ها و مجلات ۱۵۳
- سایت و وبلاگ ۱۵۳

مقدمه

در همه نظام های دینی، برای حفظ نظام جامعه و جلوگیری از تضييع حقوق فردی و اجتماعی، مقرراتی را وضع می کنند که بر اساس ضمانت اجرایی آنها، رفاه جامعه را در ابعاد مختلف تامین می کنند. بی گمان نظام اسلامی بر اساس آئین حیات بخش آن، به عنوان یک دین و آئین کامل که ادعای اداره و مدیریت جامعه جهانی، با اتکاء بر قوانین مترقی خویش را دارد برای اجرای فرامین الهی و احقاق حقوق افراد و برقراری عدالت، مجازاتهایی در راستای دمیدن روح حیات در کالبد جامعه اسلامی مقرر نموده است که مشتمل بر انواعی است که از بارزترین و کامل ترین آنها، مجازاتهای حدی می باشد که دارای مبانی فقهی و مستندات روایی بوده و در کیفیت اجرایی آنها تفاوتی وجود دارد.

ولی آنچه که مسلم است این است که همه فقها اصل اجرای آن را پذیرفته اند و لکن در نحوه اجرای مجازاتهای حدی و تعزیری نظیر مجازات قتل (غیر قصاص) مانند اعتقاد به مهدورالدم بودن مقتول دارای اختلاف نظر می باشند که در این رساله به آن پرداخته ایم .

حمایت اسلام از حیات اشخاص و احترام خون آنها در جامعه اسلامی یک اصل است و اسلام اجازه تعدی به حیات اشخاصی را که در دارالسلام سکونت دارند، نداده است اما بعضی اعمال و رفتارها توسط مسلمانان یا افرادی که در سرزمین های اسلامی سکونت دارند، موجب زوال عصمت و حرمت خون آنها می شود و ریختن خون آنها را مباح می گرداند، این رفتارها بصورت دقیق و مبسوط در اسلام بیان شده اند و مباح شدن خون اشخاص بر اثر ارتکاب این اعمال با جرایم در اوضاع و احوال خاص و در موارد بسیار محدود، نسبت به همه ی مسلمانان و در مواردی، نسبت به اشخاص خاصی است.

مرتکبان این اعمال یا جرایم در فقه اسلامی به عنوان مهدورالدم مورد بحث قرار گرفته اند و در قانون مجازات اسلامی ایران که بر اساس فقه شیعه تدوین شده، قتل مهدورالدم، عامل موجه جرم تلقی شده و بر اساس ماده ۳۰۲ ق.م.ا قتل نفس در صورتی موجب قصاص است که مقتول شرعاً مستحق کشتن نباشد.

نگارنده در این نوشتار قصد دارد با بررسی این موضوع در کتب معتبر فقهی فقهاء نامدار در محدوده ی مورد نظر، به بیان مبانی مجازاتهای قتل (غیر قصاص) با استفاده از مستندات در فقه و قوانین موضوعه با تأکید بر قانون مجازات های اسلامی تبیین و تشریح نموده و با بیان فرامین الهی و روایات معصومین (ع) و ارائه نمونه های تاریخی از برخورد پیامبر (ص) و ائمه (علیهم السلام) با مجرمین و متجاوزین به حقوق الهی و مردم، در روشن ساختن دیدگاه آن بزرگواران و نیز مطرح نمودن سؤالاتی از جمله :

- ۱- مصادیق مهدورالدم در اسلام چیست و معنای اعتقاد قاتل به مهدورالدم بودن چیست؟
- ۲- اشتباه در هویت مهدورالدم چه حکمی دارد؟
- ۳- خطا در هدف گیری مهدورالدم و کشتن انسانی محقون الدم چه آثاری را بدنبال دارد؟ گامی برداشته باشد.

فصل اول:
کلیات تحقیق

avabook.com

در این فصل قبل از پرداختن به بحث قتل با اعتقاد به مهدورالدم بودن مقتول ابتدا در مورد مفاهیم و اصطلاحاتی که در فصول بعدی بر می‌خوریم می‌پردازیم و هر اصطلاح را هم از نظر فقهی ای و هم از نظر حقوقی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

تعریف اصطلاحات

حقوق جزای اسلامی

حقوق جزای اسلامی عبارت از مجموعه قواعدی همگانی و همیشگی است که شریعت اسلام برای پیشگیری از وقوع جرم و تأمین سلامت و صیانت مردم و برقراری عدالت و حفظ امنیت در جامعه به وسیله قرآن و سنت مقرر داشته و قابلیت انطباق آن رانیز با تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، علمی، فرهنگی و اخلاقی در جوامع مختلف و همه زمانها با توسل به عقل و قیاس و اجماع ممکن ساخته است.^۱

بدین لحاظ مخالفت با اوامر و نواهی صادره و اصولاً هر رفتاری که به تباهی فرد یا جامعه اسلامی بیانجامد با ضمانت اجرای عقوبت کیفری دنیوی و اخروی منع و مستلزم اعمال مجازات و یا اقدامات تأمینی و تربیتی می‌باشد.

قتل عمدی

در ماده ۳۸۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بدون اینکه از قتل عمدی تعریفی به میان آمده باشد به ذکر مجازات آن اکتفا شده است. به موجب ماده مزبور "قتل عمد برابر مواد این فصل موجب قصاص است... اولیا دم می‌توانند با اذن ولی امر قاتل را با رعایت شرایط مذکور قصاص نمایند و ولی امر میتواند این امر را به رئیس قوه قضائیه یا دیگری تفویض نماید." در ماده ۲۹۰ ق.م.ا. موارد قتل عمدی ذکر شده است.

^۱ - گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق و جزا عمومی، ۱۳۸۱ ه.ش، نشر میزان، چاپ ششم، صفحه ۱۲

درمورد خروج قوانین و احکام الهی از قلمرو ماده ۱۱ ق.م.ا. یعنی استثنای بر اصل عطف بماسبق نشدن قوانین جزایی به رای وحدت رو به هیئت عمومی دیوان عالی کشور (شماره ۴۵ مورخ ۱۳۶۵/۱۰/۲۵ مندرج در صفحه ۱۰۸ این کتاب مراجعه شود).

محقق (ره) در تعریف قتل عمدی می‌فرماید " و هو ازهاق النفس المعصومه المكافئه عمدا و عدوانا."^۱ یعنی قتل عمدی عبارتست از اخراج نفس و روح انسان به نحو عمد و عدوان به وسیله شخص دیگر. نظیر این تعریف را پروفیسور گارو . دانشمند فرانسوی در کتاب شرح حقوق جزای فرانسه ذکر نموده است . طبق این تعریف قتل عمدی سلب ارادی حیات است از شخصی بوسیله شخص دیگر بدون مجوز قانونی ماده ۲۹۵ قانون جزای فرانسه نیز قتل را ارتکاب آدم کشی عمدی توصیف نموده است.

معنای لغوی و اصطلاحی "مهدورالدم"

" مهدورالدم " از ماده " هدر " و به معنای باطل بودن است و " مهدورالدم " یعنی کسی که خونش باطل است و در برابر آن قصاص یا دیه نیست .^۲

اساس و مبنای حمایت از حیات اشخاص که به موجب آن تعرضی نسبت به حقوق آنها جرم تلقی می‌گردد، متعدد و مختلف است. از نظر ابو حنیفه سبب عصمت و محفوظ بودن خون افراد، اسلام و اقامت در درالسلام است و مسلمان در آنجا مقیم شود. چنانچه توسط مسلمانی به قتل برسد، قاتل را قصاص نمیکنند. نفس از جهت معصوم بودن سه قسم است: یا به صورت مطلق معصوم است یا به صورت مطلق غیر معصوم است مانند کافر حربی و سبب النبی (ماده ۲۶۲ ق.م.ا. جدید) و یا از جهتی مهدورالدم و از جهتی معصوم الدم است مانند قاتل عمدی که نسبت به اولیای دم مقتول . خونش هدر است (م ۳۸۱ ق . م.ا.جدید) اما نسبت به سایرین معصوم الدم محسوب می‌شود.

قتل مهدورالدم در مواردی بر شخص مکلف، واجب است . مانند قتل سبب النبی و در مواردی جایز و مباح است مانند ارتکاب قتل توسط کسی که زن خویش را در حال زنا مشاهده کند یا قتل در مقام دفاع، در این موارد بحث از مجازات و شرایط قصاص معنایی نخواهد داشت زیرا به دلیل عوامل موجه مذکور، وصف مجرمانه از قتل در مقام انجام دادن واجب شرعی یا قانونی یا قتل در مقام دفاع برداشته می‌شود.

^۱ _ محقق حلی، جعفر بن حسن، شرایع الاسلام، ۶۷۶ ه.ق، بیروت، دار الضواء، جلد ۲، صفحه ۱۷۱

^۲ -ابن منظور، ابوالفضل جمال الدین محمد بن مکرم، السان العرب، ۱۹۹۶ م، جلد ۱۵، بیروت، موسسه تاریخ عربی و احیا تراث

فراش

فراش به معنای بستر است در تاج اللغة جوهری آمده است " فراش : مصدر من فرش . بفرش . فرشت الفراش " : یعنی آن را گستراند " و فرشته فلانا : فرشته له " برای او گستراند " و قلنی به من الامراه " و به کنایه از زن و همسر آورده می شود^۱ . " و به نظر می رسد که معنای کنایه ای آن چنین می باشد که زن بستری را برای مرد بیگانه می گستراند . و در اصطلاح فقهی عبارت است از اینکه هر گاه مردی همسر خود را در حال زنا با مرد اجنبی مشاهده کند بر اساس آنچه بین خود او و خدای اوست، میتواند در همان حال آن دو را به قتل برساند . و بخاطر این عمل مستوجب دیه یا قصاص نیست .

محاربه

این کلمه مصدر باب مفاعله از ریشه حرب است و حرب در صحاح جوهری نقیض سلم به معنای تسلیم شدن و سازش آمده است و سلم به معنای آرامش و بی آزاری نیز می باشد " نقیض السلم و لیشهرته یعنون بالقتال " حرب ضد اسلام است و بخاطر شهرتش به قتال نامیده شده است^۲ . اسم فاعل این کلمه محارب از ریشه ی حرب به معنای جنگیدن و مبارزه کردن . عداوت و دشمنی و همچنین در معنای خاص آن به معنی ربودن . غارت کردن و تاراج غنائم جنگی است و مصدر آن محاربه بر وزن مفاعله است .

کلمه دیگر که از ریشه حرب گرفته شده و به معنای جنگیدن و مبارزه آمده است . محراب و جمع آن محاریب است . و لذا به نقطه ای از مسجد محراب گفته می شود . یعنی محل جنگیدن و مبارزه نمودن با شیطان است . از اقوال فقها و برای اصطلاح محارب تعاریف مشابه دیگری هم آمده است.

۱- محارب هر آن کسی است که باظاهر کردن سلاح قصد گرفتن مال مردم را کرده است.

۲- محارب همان کسی است که به قصد ترساندن مردم شمشیر کشیده است.

۱- موسوی خمینی، روح الله « امام خمینی»، تحریر الوسیله، بی جا، بی تا، جلد ۴، قم، ناشر، دارالکتب العلمیه، اسماعیلیان، صفحه

۲- جوهری، اسماعیل ابن عما الجوهری، تاج اللغة و صحاح العربیه، چاپ چهاردهم، جلد ۸، انتشارات دارالعلم للملایین، صفحه